

ШЕВЧЕНКО Б. О., кандидат економічних наук, доцент

ЛЮБИМСЬКА Ю. С., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ЕКОСИСТЕМНИЙ ПІДХІД В ОРГАНІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Термін «екосистема» – порівняно нове поняття, якому присвячується дедалі більше досліджень, як у наукових публікаціях, і у практичній діяльності. Цей термін був запозичений із біології. Вперше використати його запропонував англійський ботанік А. Тенслі у 1935 році [1]. Під ним розумілася єдина система, куди входять як комплекс організмів, що мешкають будь-якої території, так і умови їх життєдіяльності. Усередині екосистеми відбувається постійна різноманітна взаємодія. Іншими словами, взаємодіють не лише організми, а й усі представники органічного та неорганічного світу.

Зазначимо, що у економічній літературі (зарубіжній і вітчизняній), не склалося єдиного розуміння екосистеми, однозначної детермінації її ролі у організації економічної діяльності. З цієї причини, враховуючи різні підходи до інтерпретації екосистеми, прийнято виділяти два основні напрямки, пов'язані з розумінням її сутності: стратегічне управління і управління технологіями [2]. Вважаємо доцільним розглядати ці напрями спільно, оскільки в сучасній економіці, яка цифровізується, взаємозв'язки партнерів та їх взаємодії з діловим оточенням реалізуються на базі пошуку нових можливих контрагентів на основі єдиних технологічних платформних рішень.

Вкажемо також, що окремі дослідники, ідентифікують екосистему як «територіально локалізоване соціально-економічне утворення, що представлено сукупністю (популяцією) взаємодіючих самостійних економічних, соціальних чи організаційних агентів та їх груп, а також продуктів (результатів) їх діяльності, і яке здатне до самостійного функціонування та розвитку протягом

значного періоду часу за рахунок кругообігу матеріальних, інформаційних, енергетичних та інших ресурсів» [3].

Підкреслимо, що це визначення можна вважати основним, оскільки територіальна локалізація свідчить про належність до певного регіону; сукупність агентів та результатів їх спільних зусиль свідчить про наявність пов'язаності та націленості на пошук партнерських взаємодій; обмін різними ресурсами, які передбачають можливості самостійного функціонування, опосередковується наявністю єдиних технологічних, платформних рішень.

Також вважаємо за необхідне уточнити, що екосистемний підхід в економіці не пов'язаний з біологічною інтерпретацією, а підкреслює взаємозв'язок усіх учасників підприємницької спільноти. Саме постійна взаємодія учасників екосистеми – запорука розвитку підприємництва та його сталого зростання. Це передбачає необхідність усунення перешкод в екосистемі на шляху до спільної діяльності як організацій, так і окремих осіб.

З такого визначення екосистеми випливає, що вона представляє собою ув'язаний комплекс елементів, які невіддільні один від одного, взаємодіють разом усередині екосистеми, забезпечуючи позитивний ефект, який не може бути отриманий без цієї взаємодії, і який буде нівельований, якщо оцінювати якийсь із елементів екосистеми окремо. Тобто кожен елемент, що входить до екосистеми, не можна розглядати окремо без урахування його взаємозв'язку з усією екосистемою. Ця обставина є однією з характерних та важливих рис екосистеми.

Таким чином, основна ідея екосистеми полягає в партнерстві між трьома або більше організаціями, внаслідок чого розробляються товари або послуги, які жодна із сторін не здатна запропонувати сама, організації, що входять до екосистеми, підтримують один одного в конкурентному середовищі, що є основою сталого розвитку як екосистеми загалом, і учасників, які входять у неї.

У 1990 р. американський вчений Дж. Ф. Мур у роботі «Нова екологія конкуренції» вперше порівняв інноваційний бізнес з біологічною екосистемою і

тим самим заклав основи теорії підприємницьких екосистем [4]. Він визначив бізнес-екосистему як мережу, що складається з різних організацій та окремих членів ділового співтовариства, які підтримують одне одного, і спільно розвиваються.

Джеймс Мур розглядав бізнес-екосистему з позиції її життєвого циклу, який за аналогією з життєвим циклом організації поділяється на чотири стадії: народження, розширення, лідерство та самооновлення. Залежно від стадії потрібно виконувати конкретні дії: з одного боку – формувати та підтримувати зв'язки між учасниками існуючої бізнес-екосистеми, з іншого – конкурувати з аналогічними бізнес-екосистемами. Піонерами у використанні прототипу бізнес-екосистеми були виробники автомобілів, які від вертикальної інтеграції перейшли до аутсорсингу і значну частину бізнесу віддавали повністю стороннім фірмам. Це призводило до того, що у виробництві автомобілів брали участь багато партнерів, які виробляли елементи автомобілів, а на власне автопідприємствах їх лише збирали в авто та організовували збут.

Стало очевидним, що бізнес-екосистема надає такі можливості, які часто кожна організація не може реалізувати окремо. Поліпшуючи сервіс, створюючи оригінальні товари, екосистеми розширюють свій ринок, а творці екосистем можуть значно збільшити власний дохід. Проте бізнес-екосистеми – це складна система обміну, інституційна структура, що регулює відносини між кількома суб'єктами, які беруть участь у колективному процесі створення інновацій. Це система, що включає організації, які спільно розвиваються. Тому умовою успішності бізнес-екосистеми є необхідність домінування в ній лідера, хай навіть формального. Має бути хтось, хто ініціює створення такого співтовариства, визначить правила його спільної роботи, регулюватиме процеси взаємодії учасників. Також для успіху бізнес-екосистеми її учасники повинні бути не тільки достатньо освічені та поінформовані, а й креативні, талановиті, комунікабельні та амбітні.

На сьогодні в Україні найбільші результати в частині побудови екосистемного підходу, формування екосистем спостерігаються у фінансовому сегменті та телекомунікаціях. Однак такі позитивні результати можуть бути успішно апробовані в інших напрямках за відповідної методичної підтримки.

Фахівці зазначають, що «підприємницька екосистема – це мережа взаємодії основних зацікавлених сторін різної спеціалізації (організації, університети, наукові установи, венчурні фонди тощо), які беруть участь у створенні, розвитку та підтримці підприємницьких структур та формуються в умовах певних територіальних, господарських, інституційних та інших обмежень. З визначення підприємницької екосистеми видно, що вона є найбільш складною категорією з усіх видів економічних екосистем. До неї входять клієнти, конкуренти, посередники, постачальники, організації реалізують супутні товари та, регулюючі органи. Вона створюється підприємцями на локальному територіальному просторі, зазвичай – у регіоні, з метою розвитку бізнесу. Але учасниками підприємницької екосистеми можуть бути й інші інноваційно-орієнтовані організації, у тому числі відповідні органи державної влади, які підтримують як інноваторів, так і підприємництво в цілому.

Слід зазначити, що застосування екосистемного підходу здатне забезпечити ефект у підтримці малого і середнього підприємництва. Таке можливо, якщо кожен елемент, що входить до підприємницької екосистеми, буде розглядатися не ізольовано, а у взаємозв'язку з іншими. Так, неможливо виділити з підприємницької екосистеми систему підтримки МСП та розглядати її окремо, оскільки ця система створюється для того, щоб забезпечити розвиток підприємництва, а не ізольовано від нього. Зазначені даності припускають необхідність дослідження взаємозв'язку підприємницької екосистеми та екосистеми підтримки підприємництва.

Екосистемний підхід до підприємництва відкриває абсолютно нові еволюційні шляхи та можливості для розвитку в результаті появи інноваційних

рішень за межами старих галузей та організацій, відкриває нові можливості для їх сталого зростання та диференціації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Tansley, A.G. 1935: The use and abuse of vegetational concepts and terms. Ecology 16, 284-307. URL : https://www.researchgate.net/publication/249823757_Tansley_AG_1935_The_use_and_abuse_of_vegetational_concepts_and_terms_Ecology_16_284_307
2. Michael Cusumano, Marco Iansiti, Michael G. Jacobides, Carmelo Cennamo, Daniel Feiler, Annabelle Gawer and Joost Rietveld "Ecosystem, Platform and Industry Architecture Research: Re-focusing the Agenda". URL : https://www.researchgate.net/publication/291372335_Ecosystem_Platform_and_Industry_Architecture_Research_Re-focusing_the_Agenda
3. Ron Adner. Ecosystem as Structure: An Actionable Construct for Strategy. URL : https://www.researchgate.net/publication/310788892_Ecosystem_as_Structure_An_Actionable_Construct_for_Strategy
4. Moore J. F. Predators and Prey: A New Ecology of Competition, Harvard Business Review, 1993, May–June, pp. 75–83. URL : <https://hbr.org/1993/05/predators-andprey-a-new-ecology-of-competition/>